

Анонимизиран текст

Превод

C-78/22-1

Дело C-78/22

Преюдициално запитване

Дата на постъпване в Съда:

7 февруари 2022 г.

Запитваща юрисдикция:

Vrchní soud v Praze (Чехия)

Дата на акта за преюдициално запитване:

24 януари 2022 г.

Въззивник:

ALD Automotive s.r.o.

Друга страна във въззивното производство (ответник в първоинстанционното производство):

DY, синдик на GEDEM-STAV a.s. в несъстоятелност

VRCHNÍ SOUD V PRAZE

[...] Чешка република

[...]

[вътрешноправни процесуални въпроси]

Страни в главното производство

Ищец:

ALD Automotive s.r.o. [...] със седалище [...] Прага 10, Чехия

[...]

Ответник:

DY [...]

със седалище [...] Нови Ичин,
Чехия

[...]

[...]

синдик на GEDEM-STAV a.s., в несъстоятелност

[...]

със седалище [...] Пардубице,
Чехия

Предмет на главното производство и основни факти по делото

- 1 Ищецът сключва с дружеството GEDEM-STAV a.s. (наричано по-нататък и „длъжникът“) договори за наем на движими вещи [наричани по-нататък и „договори 1—5“] [...], неразделна част от които са и Všeobecné smluvní podmínky operativního leasingu (Общи условия на договорите за оперативен лизинг) на ищеца (наричани по-нататък и „ОУД“).
- 2 Съгласно член 4.1.4 от ОУД ищецът е трябвало да издава на длъжника отделни фактури за наемните вноски по договори 1—5, а съгласно член 4.1.1 от ОУД длъжникът е трябвало да заплаща в срок всички дължими вноски в уговорения размер.
- 3 Ищецът издава на длъжника следните фактури за наемите по договори 1—5:
 - [1] фактура № 005–09316/16 от 27 април 2016 г. за сумата от 1762,60 CZK (чешки крони), платима на 14 май 2016 г. и обхващаща наема за периода от 27 април 2016 г. до края на този календарен месец съгласно договор 4;
 - [2] фактура № 005–09317/16 от 27 април 2016 г. за сумата от 1762,60 CZK, платима на 14 май 2016 г. и обхващаща наема за периода от 27 април 2016 г. до края на този календарен месец съгласно договор 5;
 - [3] фактура № 005–09400/16 от 2 май 2016 г. за сумата от 5361,50 CZK, платима на 19 май 2016 г. и обхващаща наема за периода от 2 май 2016 г. до края на този календарен месец съгласно договор 1;
 - [4] фактура № 005–09401/16 от 2 май 2016 г. за сумата от 5361,50 CZK, платима на 19 май 2016 г. и обхващаща наема за периода от 2 май 2016 г. до края на този календарен месец съгласно договор 2;
 - [5] фактура № 005–09402/16 от 2 май 2016 г. за сумата от 5361,50 CZK, платима на 19 май 2016 г. и обхващаща наема за периода от 2 май 2016 г. до края на този календарен месец съгласно договор 3;
 - [6] фактура № 005–10178/16 от 1 май 2016 г. за сумата от 26 426,60 CZK, платима на 18 май 2016 г. и обхващаща наема за месец май 2016 г. съгласно договори 4 и 5;

[7] фактура № 005–12822/16 от 1 юни 2016 г. за сумата от 42 943,40 CZK, платима на 18 юни 2016 г. и обхващаща наема за месец юни 2016 г. съгласно договори 1—5;

[8] фактура № 005–15548/16 от 1 юли 2016 г. за сумата от 42 943,40 CZK, платима на 27 юли 2016 г. и обхващаща наема за месец юли 2016 г. съгласно договори 1—5;

[9] фактура № 005–18257/16 от 1 август 2016 г. за сумата от 42 943,40 CZK, платима на 18 август 2016 г. и обхващаща наема за месец август 2016 г. съгласно договори 1—5;

[10] фактура № 005–21034/16 от 1 септември 2016 г. за сумата от 31 932,20 CZK, платима на 19 септември 2016 г. и обхващаща наема за месец септември 2016 г. съгласно договори 1, 4 и 5;

(наричани заедно по-нататък и „фактурите“). Длъжникът не заплаща задълженията си по фактурите.

- 4 По подадена от кредитора молба за откриване на производство по несъстоятелност спрямо длъжника на 27 юли 2016 г. е образувано дело пред Krajský soud v Hradci Králové — robočka v Pardubicích (Окръжен съд Храдец Кралове, изнесено отделение в Пардубице, Чехия) (наричан по-нататък и „съдът по несъстоятелността“), който с решение от 12 април 2017 г. [...] обявява неплатежоспособността на длъжника, открива производството по несъстоятелност и назначава ответника за синдик (по-нататък ответникът е наричан и „синдикът“).
- 5 С писмено заявление [...] (наричано по-нататък и „заявлението за предявяване на вземанията“) ищецът предявява по-конкретно [...] свое частично вземане в размер на 249 036,42 CZK (наричано по-нататък „първото вземане“), основано на посочените договори. Първото вземане обхваща главница в размер на 206 799,13 CZK, представляваща неплатени наемни вноски, законната лихва за забава в размер на 12 237,29 CZK и разноски за събиране на вземането в размер на 30 000 CZK, тоест по 1200 CZK за всяко отделно просрочено наемно плащане по договори 1—5 (общо 25 плащания), определени съгласно член 3 от Nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku, veřejných rejstříků právnických a fyzických osob a evidence svěrenských fondů a evidence údajů o skutečných majitelích (Постановление № 351/2013 на Министерски съвет за определяне на размера на лихвата за забава и разноските по събиране на вземания, за определяне на възнаграждението на назначените от съда ликвидатори, ликвидационни управители и членове на органи на юридически лица и за уреждане на някои въпроси относно Obchodní věstník (Търговски вестник, чешкият орган за

публикуване на съобщения по търговски дела), публичните регистри за физическите и юридическите лица и задължително публикуваната информация на доверителните фондове и задължително публикуваните данни за действителните бенефициери) (наричано по-нататък „Постановлението“).

- 6 В съдебно заседание за разглеждане на постъпили възражения, проведено пред съда по несъстоятелността на 30 октомври 2017 г., ответникът оспорва в частност първото вземане по основание и за размера от 30 000 CZK, тъй като според него разноските по събиране на наемните вноски може да се признаят само ако са присъдени с влязло в сила съдебно решение.
- 7 Ищецът предявява в срок иск пред съда по несъстоятелността, като моли да се установи съществуването на оспорените му вземания в тяхната цялост, в това число за оспорената част от първото вземане, като се мотивира с това, че правото му да иска обезщетението за разноски по член 3 от Постановлението е възникнало още с изпадането на длъжника в забава, което според него следва от член 513 от Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (Закон № 89/2012 — Граждански кодекс) (наричан по-нататък „Гражданският кодекс“) и от Директива 2011/7/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 16 февруари 2011 година относно борбата със забавяне на плащането по търговски сделки (наричана по-нататък и „Директивата“). [...] [по-нататъшна информация за производството по несъстоятелност]
- 8 Що се отнася до първото вземане, с решение от 28 май 2018 г. [...] съдът по несъстоятелността постановява, че разноските по събиране на вземането, на които ищецът има право, са в размер на 6000 CZK (т. I от диспозитива на съдебното решение), и отхвърля иска за установяване на съществуването на първото вземане в частта относно разноските по събиране на вземането в размера от 24 000 CZK (т. II от диспозитива на съдебното решение). В мотивите на решението си съдът по несъстоятелността посочва (накратко казано), че правото да се иска обезщетение за разноски по член 3 от Постановлението възниква, ако кредиторът извърши каквото и да е действие спрямо длъжника с цел събиране на вземането си; в разглеждания случай за такова действие може да се признае (едва) заявлението за предявяване на вземанията. Съдът по несъстоятелността подчертава, че под „всяко събирано вземане“ по смисъла на член 3 от Постановлението трябва да се разбира вземане със самостоятелно правно основание. При положение че ищецът предявява права, произтичащи от пет договора, следва да му се признае обезщетение за разноски по събиране на всяко от вземанията общо в размер на 5 x 1200 CZK, тоест 6000 CZK, а в останалата част искът му следва да се отхвърли.
- 9 Ищецът подава в срок въззивна жалба, насочена против точка II от диспозитива на съдебното решение (и против точка III относно съдебните разноски), като моли Vrchní soud v Praze (Апелативен съд Прага, Чехия)

(наричан по-нататък и „въззивния съд“ или „запитващата юрисдикция“) да измени обжалваното съдебно решение, като определи размера на спорната част от разноските за събиране на първото вземане в частта относно главницата над рамките, в които е определен в точка I от диспозитива на обжалваното решение (24 000 CZK), и осъди ответника да заплати съдебните разноски на ищеца, а при условията на евентуалност — да отмени решението в обжалваната му част и да върне делото на първата инстанция за ново разглеждане. Накратко казано, ищецът в частност твърди, че:

[1] Въз основа на договори 1—5, сключени в съответствие с член 1723 от Гражданския кодекс, ищецът е издавал на длъжника отделни фактури за всяка отделна вноска в съответствие с член 4.1.4 от ОУД, а тези фактури следва да се третираат като покана за заплащане на дължимата сума или средство за определяне на вземането по облигационното правоотношение и на плащането, с което следва да бъде удовлетворено това вземане по смисъла на постановеното от Nejvyšší soud (Върховен съд, Чехия) в решението му от 19 септември 2011 г., 28 Cdo 4936/2010.

[2] Забавата на длъжника е свързана с 25 конкретни издадени фактури, които следва да се третираат като основание за възникването на право да се искат разноските по събиране на вземанията за наем по договори 1—5.

[3] Националните съдилища са длъжни да спазват правото на Съюза, а следователно и член 2, точка 4 и член 3, параграф 1 от Директивата.

- 10 С решение от 4 декември 2019 г. [...] Vrchní soud v Praze (Апелативен съд Прага) в качеството си на въззивна инстанция оставя в сила точки II и III от диспозитива [...] на решението на Krajský soud v Hradci Králové — pobočka v Pardubicích (Окръжен съд Храдец Кралове, изнесено отделение в Пардубице) от 28 май 2018 г. [...] и постановява всяка от страните да понесе направените разноски по въззивното производство [...]. В мотивите на решението си запитващата юрисдикция потвърждава възприетото от първата инстанция тълкуване на понятието „всяко събирано вземане“ по член 3 от Постановлението като отнасящо се до отделните договори (договори 1—5) и не приема становището на ищеца, че това понятие трябва да се тълкува като отнасящо се до отделните фактури. Въззивният съд постановява, че изводът, до който достига първоинстанционният съд, е в съответствие с член 2, точка 4 от Директивата, като отъждествява понятието „дължимо плащане“ с понятието „възникнало вземане“, което при обстоятелствата по разглеждания случай е приложено в смисъл, че ищецът има спрямо длъжника общо пет вземания по договори 1—5, независимо от месечното фактуриране на отделните наемни вноски.
- 11 [...] [информация за производството по конституционната жалба, която ищецът подава до Ústavní soud (Конституционен съд, Чехия)]

- 12 [...] [Ústavní soud (Конституционен съд) постановява, че Vrchní soud v Praze (Апелативен съд Прага) е нарушил конституционно гарантираното право на ищеца на съд, като не е отправил преюдициално запитване до Съда.]

Приложимата правна уредба

Правото на Съюза

- 13 Член 267 от Договора за функционирането на Европейския съюз (наричан по-нататък и „ДФЕС“) гласи:

„Съдът на Европейския съюз е компетентен да се произнася преюдициално относно:

а) тълкуването на настоящия договор;

б) валидността и тълкуването на актовете на институциите, органите, службите или агенциите на Съюза;

[...]

Когато такъв въпрос е повдигнат по висящо дело пред национална юрисдикция на дадена държава, чиито решения не подлежат на обжалване съгласно националното право, тази юрисдикция е длъжна да сезира Съда на Европейския съюз“.

- 14 Съображения 2, 3, 8, 9, 12, 18, 19 и 22 от Директивата гласят:

„(2) Повечето стоки и услуги в рамките на вътрешния пазар се доставят от едни икономически оператори на други икономически оператори и на държавни органи на базата на отложени плащания, при които доставчикът дава на своя клиент време да плати фактурата според договореното между страните, както е посочено във фактурата на доставчика или както е определено от закона.

(3) Много плащания по търговски сделки между икономически оператори или между икономически оператори и държавни органи се извършват по-късно от предвиденото в договора или в общите търговски условия. Въпреки че стоките са били доставени или услугите — извършени, много от съответните фактури биват платени с голямо закъснение. Тези забавени плащания имат отрицателен ефект върху ликвидността и усложняват финансовото управление на предприятията. Те също така се отразяват на тяхната конкурентоспособност и рентабилност, когато заради забава на плащане кредиторът се нуждае от външно финансиране. Рискът от подобни отрицателни последици сериозно се увеличава по време на икономически спад, когато достъпът до финансиране е затруднен.

(8) Обхватът на настоящата директива следва да се ограничи до плащанията, извършвани като възнаграждение по търговски сделки. В настоящата директива не следва да се уреждат сделките, извършвани с потребителите, нито лихвите във връзка с други видове плащания, например плащанията, извършвани по силата на законодателството за чековете и полиците, или плащанията, извършвани в рамките на обезщетения за щети, включително тези, извършвани от застрахователните компании. Също така държавите членки следва да могат да изключат от обхвата дълговете, които са предмет на производство по несъстоятелност, включително производство, чиято цел е да се реструктурира дългът.

(9) Настоящата директива трябва да урежда всички търговски сделки, независимо дали се извършват между частни или държавни предприятия, или между предприятия и държавни органи, предвид факта, че държавните органи извършват значителен брой плащания към предприятията. Следователно тя трябва също да урежда всички търговски сделки между основните предприятия по договора и техните доставчици и подизпълнители.

(12) Забавата на плащане представлява нарушение на договора, което е станало финансово привлекателно за длъжниците в повечето държави членки поради ниските лихви, начислявани за забава, или липсата на такива, и/или бавната процедура на обжалване. Необходими са решителни промени с цел да се създаде култура на плащане в срок, включително като изключването на правото на начисляване на лихви винаги се разглежда като договорно условие или практика, представляващи явна злоупотреба, за да се обърне тази тенденция и подобна практика да бъде обезсърчена. Тези промени следва също да включват въвеждането на специални разпоредби относно сроковете за плащане и обезщетяването на кредиторите за понесените разходи, както и, *inter alia*, относно това, че следва да се допуска, че изключването на правото на обезщетяване за разноските по събирането представлява явна злоупотреба.

(18) Фактурите са равнозначни на искания за плащане и те са важни документи във веригата на сделките за доставка на стоки и предоставяне на услуги, *inter alia* за определянето на крайния срок за плащането. За целите на настоящата директива държавите членки следва да насърчават системите, които обезпечават правна сигурност по отношение на точната дата на получаване от длъжниците на фактурите, включително в областта на електронното фактуриране, при което получаването на фактури би могло да генерира електронни доказателства и което би било частично обхванато от правилата за фактуриране, съдържащи се в Директива 2006/112/ЕО на Съвета от 28 ноември 2006 г. относно общата система на данъка върху добавената стойност.

(19) За да бъде обезсърчена подобна практика, е необходимо справедливо обезщетяване за кредиторите за разноските по събиране, понесени

вследствие на забава на плащане. Разноските по събирането следва също да включват възстановяване на административни разходи и обезщетение за вътрешните разноски, понесени вследствие забава на плащане, за което в настоящата директива следва да бъде определена минимална фиксирана сума, която би могла да се натрупва с лихва за забава на плащане. Обезщетението под формата на фиксирана сума следва да има за цел да ограничава административните и вътрешните разноски, свързани със събирането. Обезщетението за разноските по събирането следва да се определя, без да се накърняват националните разпоредби, по силата на които национален съд би могъл да присъди на кредитора допълнителни обезщетения за вреди във връзка със забавата по вина на длъжника.

(22) Настоящата директива не следва да възпрепятства плащанията на вноски или други видове разсрочени плащания. При все това всяка вноска или плащане следва да се извършва при договорените условия и следва да подлежи на разпоредбите за забава на плащане, съдържащи се в настоящата директива“.

15 Член 1 от тази директива предвижда:

„1. Целта на настоящата директива е борбата със забавата на плащане по търговските сделки с оглед гарантирането на правилното функциониране на вътрешния пазар, като се насърчава конкурентоспособността на предприятията, и по-специално на малките и средните предприятия.

2. Настоящата директива се прилага за всички плащания, извършвани като възнаграждение по търговски сделки.

3. Държавите членки могат да изключат вземанията, които са предмет на процедура по несъстоятелност на длъжника, включително процедура, чиято цел е да се реструктурира дългът“.

16 Член 2, точки 1, 3, 4 и 5 от Директивата гласи, че за целите на тази директива се прилагат следните определения:

„1. „търговски сделки“ означава сделки между предприятия или между предприятия и държавни органи, които водят до доставката на стоки или предоставянето на услуги срещу възнаграждение;

3. „предприятие“ означава всяка организация, различна от публичен орган, участваща в упражняването на независима икономическа или професионална дейност, дори когато тази дейност се упражнява само от едно лице;

4. „забава на плащане“ означава плащане, което не е извършено в рамките на договорния или законния срок за плащане и при което условията, определени в член 3, параграф 1 или член 4, параграф 1, са изпълнени;

5. „лихва за забава на плащане“ означава законна лихва за забава на плащане или лихва, за чийто размер предприятията са се споразумели, при спазване на член 7“[.]

17 Член 3, параграф 1 от Директивата гласи:

„1. Държавите членки следят за това при плащанията по търговски сделки между предприятия кредиторът да е в правото си да изисква лихва за забава на плащане, без да е необходима покана, ако са изпълнени следните условия:

- а) кредиторът е изпълнил своите задължения по договор и по закон; както и
- б) кредиторът не е получил дължимата сума в срок и длъжникът е отговорен за забавата“.

18 Член 5 от тази директива предвижда:

„Настоящата директива не засяга възможността страните да договорят, съгласно съответните разпоредби на приложимото национално законодателство, срокове за плащане, при които се предвижда плащане на вноски. В такива случаи, при които разсрочените плащания не са извършени към определената за това дата, лихвата и обезщетението, предвидени в настоящата директива, се изчисляват единствено въз основа на просрочените суми“.

19 Член 6, параграфи 1 и 2 от Директивата предвиждат:

„1. Държавите членки следят за това, когато лихвата за забава на плащане стане дължима при търговските сделки в съответствие с член 3 или 4, кредиторът да е в правото си да получи от длъжника като минимум фиксирана сума от 40 EUR.

2. Държавите членки следят за това фиксираната сума, посочена в параграф 1, да е дължима, без да е необходима покана, и да служи за обезщетение за направените от кредитора разноски по събирането“.

Чешкото право

20 Член 2, параграф 3 от Гражданския кодекс предвижда:

„(3) Тълкуването и прилагането на правните норми не трябва да е в противоречие с добрите нрави, нито да води до крайности или несправедливости, които са нетърпими според общоприетите нравствени разбирания на хората“.

21 Член 513 от Гражданския кодекс предвижда:

„Принадлежности на вземането са лихвите, лихвите за забава и разноските по събирането му“.

22 Член 1721 от Гражданския кодекс предвижда:

„При облигационни отношения кредиторът има право спрямо длъжника да получи дължимото като свое вземане, а длъжникът трябва да удовлетвори това право, като изпълни задължението си“.

23 Член 1968 от Гражданския кодекс предвижда:

„Ако не изпълни задължението си точно и в срок, длъжникът изпада в забава. Длъжникът не отговаря за забавата, ако не може да изпълни задължението си поради забава на кредитора“.

24 Член 2 от Постановлението гласи:

„Размерът на лихвата за забава е годишният основен лихвен процент на Česká národní banka (Чешка народна банка) в сила от първия ден на календарното полугодие, през което е настъпила забавата, увеличен с осем процентни пункта“.

25 Член 3 от Постановлението гласи:

„При взаимни облигационни отношения между търговци, както и при взаимни облигационни отношения между търговец и публична институция, възлагаща обществена поръчка в съответствие със закона, които обхващат задължение за възмездна доставка на стоки или услуги за публичната институция възложител, минималният размер на разноските по събирането на всяко вземане възлиза на 1200 CZK“.

Мотиви за отправяне на преюдициалното запитване

26 Запитващата юрисдикция, която се явява юрисдикция, чиито решения не подлежат на обжалване (по общия ред) съгласно националното право (член 267 ДФЕС), достига до извода, че следва да отправи запитване до Съда на Европейския съюз, за да реши въпросите относно [...] тълкуването на Директивата.

27 Разглежданите от запитващата юрисдикция въпроси предполагат да се прецени как следва да се тълкува понятието „търговска сделка“ за целите на Директивата, когато става дума за договори с периодично или продължително изпълнение, вземанията по които се фактурират текущо от кредитора на длъжника. В настоящия случай са възможни няколко тълкувателни извода; по-конкретно, под „търговска сделка“ за целите на член 6, параграф 1, съответно на членове 3 и 4 от Директивата може да се разбира:

- а) всяко отделно плащане по договора, тоест например всяка месечна наемна вноска, както и другите самостоятелни вземания, произтичащи от договора (обезщетение за вреди и пр.);
 - б) всяко фактурирано плащане по договора, тоест например съвкупността от няколко частични вземания, фактурирани общо в една фактура;
 - в) съвкупността от вземания по договора, за които е и възникнало вземане за лихва за забава;
 - г) съвкупността от вземания, произтичащи от периодичното или продължителното изпълнение на договора (например за наем), при което другите вземания по този договор (например за неустойка) представляват самостоятелни сделки;
 - д) съвкупността от всички вземания, произтичащи от един договор като общо договорно основание.
- 28 Следва също така да се отбележи, че възникването на правото да се иска фиксираната сума от 40 EUR е свързано с момента, в който по търговската сделка възниква правото да се иска лихва за забава (член 6, параграф 1 от Директивата), докато чешките разпоредби относно правото на фиксираната сума от 1200 CZK не определят изрично момента на възникването на това право (член 3 от Постановлението).
- 29 По тези причини запитващата юрисдикция смята, че не е очевидно дали целта на Директивата би била постигната, ако с едно обезщетение в твърд размер следва да се покриват няколко забавени плащания, произтичащи от един договор, или обратно, дали целта на Директивата би била постигната при пълно предоставяне на обезщетението за всяко забавено частично плащане, включително ако просрочените плащания са само за малки суми (и по-конкретно ако са за по-ниски и дори за значително по-ниски суми от твърдия размер на обезщетението). Съгласно чешкото право в такива случаи може да се вземе предвид дали осъществяването на подобно право не би било в противоречие с добрите нрави (член 2, параграф 3 от Гражданския кодекс), така че да няма основание за признаването му.
- 30 За изчерпателност запитващата юрисдикция би желала да добави, че ѝ е известно, че пред Съда на Европейския съюз се води производство по преюдициално запитване от 5 ноември 2020 г. [...], дело C-585/20 [...], при което първият преюдициален въпрос е сходен по съдържание с първия от въпросите на запитващата юрисдикция. Въпреки това, като се има предвид, че първият въпрос по дело C-585/20 се отнася преди всичко до конкретни проблеми на прилагането на член 6, параграф 1 от Директивата в административното производство, запитващата юрисдикция не е сигурна, че отговорът му би бил годно основание за решаването на въпроса, който стои пред нея.

Преюдициални въпроси

- 31 По изложените съображения запитващата юрисдикция отправя следните преюдициални въпроси до Съда на Европейския съюз на основание член 267 от Договора за функционирането на Европейския съюз:

[1]) Когато става дума за договори с периодично или продължително изпълнение, какви критерии трябва да са изпълнени, за да възникне правото да се иска като минимум фиксирана сума от 40 EUR съгласно член 6, параграф 1 от Директив[а] [2011/7/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 16 февруари 2011 година относно борбата със забавяне на плащането по търговски сделки]?

[2]) Могат ли съдилищата на държавите членки да не признаят правото по член 6, параграф 1 от Директивата, като се основат на общите принципи на частното право?

[3]) Ако отговорът на втория въпрос е утвърдителен, при какви условия съдилищата на държавите членки могат да не признаят размера на правото по член 6, параграф 1 от Директивата?

Прага, 24 януари 2022 година

[...]

[...] [подпис]